

توسعه پایدار روستایی از طریق احیاء زیستگاه‌های خودکفا

آرمین معماری^{۱*}، محمدعلی خانمحمدی^۲، مهدی حمزه‌نژاد^۳

۱- کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران armin_memari@alumni.iust.ac.ir

۲- دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران khammohammadi@iust.ac.ir

۳- استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران hamzenejad@iust.ac.ir

چکیده

خودکفایی به مفهوم ایجاد رابطه منطقی میان عرضه و تقاضا بوده که نهایتاً توسعه پایدار را در پی دارد. مفهوم زیستگاه خودکفا و پایدار، به جامعه‌ای اطلاق می‌شود که تا حد امکان تأمین‌کننده نیازهای خود از منابع خودی باشد. جوامع سنتی مانند روستاها را می‌توان نمونه‌های کاملی از زیستگاه‌های خودکفا در نظر گرفت. اما در حال حاضر گسترش روستاها و تغییر سبک زندگی مردم به واسطه تأثیرپذیری مناطق روستایی از شهرها، باعث افزایش مصرف‌گرایی و برداشت بی‌رویه از محیط و در نهایت مرگ تدریجی این زیستگاه‌ها شده است. هدف از این پژوهش، استخراج و الگویابی شاخص‌های جامعه خودکفا و پایدار و ارائه راهکارهای احیای زیستگاه‌های خودکفا در شرایط امروزی می‌باشد. پژوهش حاضر در قالب تحقیق کیفی با مراجعه به منابع کتابخانه‌ای جهت جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل آن‌ها از طرق استدلال منطقی است. با مرور سابقه پژوهش در ادبیات جهانی، سه شاخص **خودکفایی در تأمین محصولات غذایی**، **خودکفایی در انرژی** و **خودکفایی در کالا و داد و ستد** فاکتورهای اصلی در جهت حفظ و یا نیل جوامع بشری به سمت خوداتکایی می‌باشند. این سه عامل در دو جامعه امروزی و سنتی ریشه‌یابی شده و با مقایسه این دو سامانه این نتیجه حاصل شد که در جوامع کنونی، بحث خودکفایی و حرکت به سوی آن تجویزی بوده و حاصل سیاست‌های اتخاذی منطقه‌ای برای اهداف استقلالی می‌باشد؛ این در حالی است که خودکفایی در جوامع سنتی نشأت گرفته از فرهنگ خوداتکایی در آن‌ها بوده که قابل انتقال از نسلی به نسل دیگر است. در این میان برای تداوم خودکفایی در جوامع، سه عامل **آموزش خودکفایی**، **مشارکت و همیاری** و **فرهنگ مصرفی** لازم و ضروری است. در نهایت با بررسی شاخصه‌های خودکفایی، راهکارهای ارائه شده، به‌عنوان مسیر حرکت جوامع سنتی در جهت احیای خودکفایی بیان شده است.

واژه‌های کلیدی: خودکفایی، زیستگاه خودکفا، روستا، توسعه پایدار، پایداری

۱- مقدمه

بشر همواره در طول تاریخ در پی بهره‌مندی و استفاده بجا از محیط‌زیست خود بوده و در این راه نیازهای خود را با ظرفیت محیط زندگی همسو و هماهنگ ساخته است. خودکفایی واژه‌ای است که در تبیین این موضوع در ادبیات جهانی به کار گرفته شده است و در تعریف، به معنی ایجاد رابطه منطقی میان عرضه و تقاضا و اتکا به منابع خودی جهت تأمین نیازهای جمعی و گاهاً فردی می‌باشد. زیستگاه خودکفا و پایدار، به جامعه‌ای اطلاق می‌گردد که تا حد امکان در تأمین نیازهای خود مستقل بوده و عدم وابستگی به منابع خارجی از شاخصه‌های اصلی آن می‌باشد. جوامع سنتی و به طور نمونه روستاها، موارد مناسب و در دسترس می‌باشند که الگویی مناسب در این زمینه در اختیار ما قرار می‌دهند.